

RECONSTITUIREA ACTIVITĂȚILOR GOSPODĂREȘTI ÎN SATE DIN ȚARA CRIȘURILOR (I)

SIMONA BALA*

LA RECONSTITUTION DES ACTIVITÉS DU MÉNAGE DANS LES VILLAGES DE ȚARA CRIȘURILOR (I)

Mais le rôle de la femme est seulement en apparence secondaire, elle est en fait égale à l'homme, fait accepté tacitement par celui-ci: c'est elle avec qu'il se conseille et qui l'aide dans les travaux spécifique masculins. Les partenaires de vie doivent s'accorder du respect réciproque, même si l'homme a le droit d'avoir plusieurs libertés, parce qu'ils sont liés indissolublement dans la lutte de tous les jours avec la vie. Si dans la société traditionnelle on pouvait appliquer la dichotomie femme - maison / homme - extérieur, dans le réalités contemporaines la séparation des espaces de travail en fonction de sexe n'est plus viable parce que la femme s'est chargée des attributions de l'homme. Les travaux ménagers sont quotidiens, en particulier la cuisine, ils étant exécutés aussi dans les jours quand la femme aidait son mari aux travaux du champ.

Mots clef: femme, séparation des espaces de travail, travaux ménagers, société traditionnelle

Familia este unitatea socială nucleu în care se oglindește întregul domeniu al vieții sociale, iar viața de familie se concentrează în jurul gospodăriei, a asigurării existenței acesteia și prin urmare a întregii familii.

“Prispa, tinda, soba ... nu erau numai părți constitutive ale construcției, ci și elemente de organizare juridică cutumiară a spațiului domestic, a muncii și repaosului în casă. Pe prispă se muncea vara și toamna la melițat, dărăcit, la războiul de țesut, la desfăcut știuleții. (...) În tindă în schimb stăpâna numai femeia. Ea trebuia acolo toată ziua și ocupa cu activitatea ei întreaga încăpere”¹.

Divizarea spațiilor de muncă în funcție de sex - în epoca patriarhală² -, este urmarea firească a separării muncilor în funcție de același criteriu, aplicându-se dihotomia femeie-casă / bărbat-afară. În realitățile contemporane separarea spațiilor de muncă în funcție de sex nu mai este viabilă, deoarece femeia a preluat din atribuțiile bărbatului. Această divizare, care a dăinuit secole de-a rândul, trebuie privită cu înțelegere, trebuie să vedem familia ca pe o unitate în care bărbatul și femeia conlucrează spre binele lor și al copiilor. Ei au rosturi diferite, dar aceste rosturi nu sunt antagoniste. Partenerii de viață sunt datori să-și acorde respect reciproc, chiar dacă bărbatului îi sunt îngăduite mai multe libertăți, pentru că ei sunt legați indisolubil unul de celălalt în lupta cu viața de zi cu zi. Privind cu înțelegere, constatăm că bărbatul și femeia “depind unul de celălalt pentru fabricarea obiectelor

* Muzeul Țării Crișurilor, etnografie@mtariicrisurilor.ro

¹ R. Vulcănescu, *Emologie juridică*, Ed. Academiei, București, 1970, p. 56

² Claude Lévi-Strauss, *Tropice triste*, Ed. Științifică, București, 1968, p. 297-324

necesare nevoilor zilnice, dar ei se și consacră producerii unor tipuri diferite de hrană. O alimentație completă, și mai ales regulată, depinde deci de această adevărată «cooperativă de producție», pe care o constituie un menaj³. Pentru realitatea zilelor noastre și a ultimelor șase-opt decenii, de când avem covârșitor de multe informații, nu trebuie să absolutizăm nimic, pentru că vom constata că poate că ne-am grăbit cu concluziile noastre tranșante și oarecum pripite, ele putând fi infirmate de același informator, care recunoaște, de exemplu, că sunt cazuri în care și femeile fac munci prin definiție masculine. Prin urmare, această divizare este în același timp relativă, pentru că “nevoia te învață și pe ce nu-ți-e voia”, iar urgențele reclamă rezolvare⁴. Desigur, cu unele excepții: bărbatul nu gătește, nu spală, nu toarce, nu țese, nu face curat, pe când femeile, dacă sunt obligate de forța împrejurărilor (ori sunt văduve, ori sunt singure acasă), pot tăia lemne și pot chiar cosi atâta cât să dea la animale de mâncare⁵. Este de remarcat că femeile au preluat din muncile masculine, fără să se simtă înjosite, pe când bărbatul care spală, de exemplu, este luat în derâdere⁶. În spațiul românesc, ca în toată Europa de altfel, femeia era socotită inferioară și subordonată bărbatului⁷, fapt confirmat de următorul exemplu: “Gazda puté da ordin la tătă lume: la găzdoaie, ficiori, nurori, nepoți, no că el era hăl mai mare. Găzdoaia nu se băga ea în traba bătrânului, ea era cu lucru acasă, ea spune la nurori ce să facă acasă, așe le purta... No, când să merge la câmp, apoi bătrânu conduce tăt”⁸. Din acest exemplu reiese și separarea muncilor și spațiilor în funcție de sex, dar această separare a spațiilor nu era conștientizată, ea era mai degrabă subînțeleasă, era practică prin firea lucrurilor, aplicându-se muncilor specific feminine și masculine. “Bărbatul face muncile de câștigă traiul vieții, al familiei și ea ne face mâncare, ne spală, ne face haine, face toate lucrurile. În casă, io nu mă amestec în oala ei, că ea știe ce trebe să facă, io aștept mâncarea să mi-o puie și să mărg la treburile mele p-afară”⁹; sau bărbații “sunt cu coasa”¹⁰, ei curăță grajdul¹¹; sau femeia “făcea mâncare, curățenie, vâruia, murluia, făcea focu”¹².

Se cuvine să remarcăm două aspecte care au modificat esențial viața satului. Prima schimbare, cu consecințe semnificative, a fost desființarea iobăgiei (printr-o succesiune de reglementări juridice, începute în 1848) și împrumetărirea cu pământ

³ C.I. Gulian, *Lumea culturii primitive*, Ed. Albatros, București, 1983, p. 149

⁴ Ioan Mășcaș, *Monografia satului Borșa, județul Bihor*, anul 1983, manuscris, p. 68-70

⁵ Informație de teren, Gherman Ecaterina: tăiatul lemnului, care este o muncă bărbătească prin excelență, nu era efectuată fără ajutorul femeii.

⁶ Elena Bărbulescu, *Spațiul feminin în gospodăria țărănească din munții Apuseni*, în *Studii de imagologie*, II, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1998, p. 380

⁷ Ioan Horga, *Europa secolului al XIX-lea*, Ed. Universității din Oradea, 2000, p. 132

⁸ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 012357

⁹ Informație de teren, Neica Traian

¹⁰ Informație de teren, Gherman Ecaterina

¹¹ Informație de teren, Marta Ileana

¹² Informație de teren, Marta Ileana, Gherman Ecaterina, Macavei Teodor

a țăranilor, proces finalizat în 1921. După reforma agrară au crescut suprafețele agricole deținute de țărani, ceea ce a determinat participarea la muncile agricole și a femeilor. A doua schimbare cu un impact puternic asupra vieții rurale, resimțită mai ales în anii postbelici s-a petrecut când a avut loc industrializarea României, lumea satului confruntându-se cu o nouă realitate: serviciul. Ca urmare, în toată țara, femeia a preluat din muncile masculine din afara casei¹³. Astfel, creșterea nivelului de trai s-a răsfrânt în mod pozitiv asupra întregii familii, dar s-a produs în detrimentul regimului de viață al femeii, volumul muncilor prestate de ea mărindu-se.

De la o generație la alta s-au transmis cunoștințele practice și numeroase credințe referitoare la cultivarea plantelor, creșterea animalelor și la muncile casnice¹⁴. O activitate importantă nu se putea începe oricând și oricum. Se căutau, se așteptau momentele favorabile. Astfel, zilelor din săptămână le-au fost atribuite semnificații diferite, unele erau bune, altele rele, unele favorabile altele nefavorabile, unele norocoase, altele nenorocoase, fiecare zi având rostul ei. La începerea lucrului se invoca sfântul acelei zile, pentru asigurarea sporului în muncă, pentru atragerea favorabilului¹⁵. În unele părți ale României zilele săptămânii sunt personificate, vineri, sâmbătă și duminică sunt femei, iar celelalte, de la început, sunt bărbați¹⁶. "Atributele lor au fost preluate de sfinții creștini: luni de sf. Ioan, marți de sf. Ilie, miercuri de Maica Domnului, joi de sf. Nicolae, vineri și-a primit sfințenia ca ziua Răstignirii, sâmbăta e a sf. Lazăr, de aceea e și ziua morților, iar duminica e ziua Învierii"¹⁷. Lunea se începea orice lucru pentru a merge bine, deoarece lunea e început de săptămână¹⁸. După cum le mergea în prima zi din săptămână și în prima lună a anului, la fel le mergea toată săptămâna, respectiv tot anul¹⁹.

Cu prilejul zilelor de început și cel mai mult la sărbătorile de iarnă se alcătuiau calendarele băbești pentru pronosticarea vremii în lunile ce urmau, deoarece acestea aveau adânci semnificații economice. Se demonstrează, o dată în plus, grija oamenilor pentru bunul mers al muncilor lor și pentru rezultatul lor.

Prin aceste calendare bătrânești se determina regimul pluviometric al viitorului an, esențial pentru agricultură, sursa cea mai importantă de procurare a hranei. Calendarul de ceapă pe care-l făceau femeile este răspândit în tot spațiul românesc, folosindu-se și pe plaiurile bihorene pentru determinarea, așa cum am precizat, mersului vremii și al ploilor, mai cu seamă²⁰. În perioadele secetoase ploaia

¹³ Elena Bărbulescu, *op. cit.*, p. 379

¹⁴ Valer Butură, *Cultura spirituală românească*, Ed. Minerva, București, 1992, p. 361

¹⁵ *Ibidem*, p. 380-381

¹⁶ *Ibidem*, p. 380

¹⁷ *Ibidem*; Ernest Bernea, *Cadre ale gândirii populare românești*, Ed. Cartea Românească, București, 1985, p. 184-195

¹⁸ Valer Butură, *op. cit.*, p. 381; Ernest Bernea, *op. cit.*, p. 184-195

¹⁹ Valer Butură, *op. cit.* p. 381

²⁰ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011378, 011608, 011623; Dumitru Colțea, *Contribuții la monografia la monografia etnografică a satului Cărășău, în Biharia*, VI, 1978, Oradea, 1979, p. 201;

era invocată prin practici ce țin de gândirea magică, fiind folosite legile magiei prin analogie și contagiune, conform credinței că persoanele cele mai potrivite pentru a săvârși astfel de acte sunt femeile gravide, care pot transmite starea lor *binecuvântată* ogoarelor²¹. Dar, cum nimic din ce e prea mult nu e bine, tot așa ploaia putea deveni periculoasă pentru culturi, ce puteau fi compromise de grindină și trăsnete; de aceea au supraviețuit până în zilele noastre credințele că anumite acțiuni, devenite acte magice, le-ar putea stăvili²². O seamă de credințe se referă la anumite activități interzise în unele zile, pentru a nu atrage asemenea fenomene meteorologice²³. Vremea din anumite momente, sărbători (Crăciun, Anul Nou, Bobotează, Dragobete²⁴), lunile anului (februarie, mai²⁵), comportamentul viețuitoarelor (ciori, greieri, cărăbuși, pești, furnici²⁶) și anumite fenomene meteorologice²⁷ ofereau ocazia de pronosticare a vremii.

Prin toate acestea se demonstrează, o dată în plus, cât de legat era omul de efortul muncii sale și, totodată, milenara viețuire a poporului român pe aceste meleaguri, argumentată prin tradiționalele și principalele sale ocupații: agricultura și creșterea animalelor.

O zi de lucru începea “pă la cincii, când se făcea zâuă, iarna aprindeam lămpașu’, să-ncălța cu opincile, dădea la vaci, făcea și focu”²⁸. În cazul în care au de lucru la câmp, “în mod obișnuit oamenii pleacă la muncă între orele 6-7 dimineața, iar seara lasă lucrul între 7-8. La amiază se odihnesc o oră, iar la prânz o jumătate

Idem, *Schița monografică a satului Petid, întocmită la a 600-a aniversare*, manuscris, Petid, 1974, p. 57

²¹ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011082, 011354, 011392; S. Fl. Marian, *Sărbătorile la români*, Ed. Fundației Culturale Române, vol. I-II, București, 1994, vol. II, p. 328-344; Maria Bocșe, *Grâul-finalitate și simbol în obiceiurile cu caracter agrar din valea Barcăului (Bihor)*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, IX, Cluj, 1977, p. 267-268

²² Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011355, 011369, 011391, 011393, 011418, 011609, 011620, 011621, 011624, 012384; Ioan Mășcaș, *op. cit.*, p. 221; Informație de teren, Gherman Ecaterina, Boț Floare; Gheorghe Pavelescu, *Cercetări folklorice în sudul județului Bihor*, în *Anuarul Arhivei de Folclor*, VII, Sibiu, 1945, p. 108; Maria Bocșe, *Grâul ...*, p. 268; Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Răspunsurile la chestionarele lui Nicolae Densușianu*, Ed. Minerva, București, 1976, p. 257; Ion Ghinoiu (coordonator general), *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. II, Banat, Crișana, Maramureș, Ed. Enciclopedică, București, 2002, p. 229-231, 246; Valer Butură, *op. cit.* p. 146-153, 202-203, 364;

²³ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011368, 011374, 011381, 011382, 011387, 011389, 011411, 011419; Ioan Mășcaș, *op. cit.*, p. 77; Maria Bocșe, *Grâul ...*, p. 268; Idem, *Alimentația cu pâine și tipologia cuptoarelor în așezările din bazinul superior al Crișului Negru*, în *Contribuții la cunoașterea etnografiei din Țara Crișurilor*, Oradea, 1971, p. 84; Informație de teren, Gherman Ecaterina

²⁴ Ioan Mășcaș, *op. cit.*, p. 224-225

²⁵ *Ibidem*, p. 223-225

²⁶ *Ibidem*, p. 224-225; Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011610

²⁷ Ioan Mășcaș, *op. cit.*, p. 225

²⁸ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011374, 011404, 011411-011413, 011423; Gheorghe Pavelescu, *op. cit.*, p. 58; Maria Bocșe, *Alimentația ...*, p. 84; informație de teren, Gherman Ecaterina, Porcar Maria

de oră²⁹. Pentru fiecare zi trebuia pregătită mâncarea, ceea ce era prin excelență o muncă feminină³⁰. Chiar și în zilele când femeia muncea alături de bărbat la câmp, ea trebuia să facă mâncare pentru toată familia³¹. Regimul de odihnă al femeilor era mult diminuat față de cel al bărbaților, pentru că treburilor casnice cotidiene li se adăuga participarea la muncile sezoniere ale câmpului și grădinaritului. De importanță capitală erau muncile legate de cultura și prelucrarea plantelor textile³².

Spălatul hainelor era o activitate anevoioasă și solicita o zi de muncă întreagă³³. Hainele se spălau o dată pe săptămână³⁴, atunci când muncile agricole permiteau acest lucru. În cazurile în care hainele erau duse la vale pentru limpezire, erau puse în ciubere și transportate cu căruța de către bărbați³⁵. Se impune a se remarca faptul că fiecare femeie trebuia să aibă *budiul* (ciubărul) ei pentru spălatul hainelor și că “nici nu se împrumuta, ăla era o marfă de neîmprumutat”³⁶. Totodată, nu se prea folosea săpun pentru spălat, ci leșie, pentru că grăsimea era prețioasă și o întrebunțau doar în alimentație³⁷. Existau zile în care nu era voie să se spele hainele. La Sântoader nu se spălau hainele pentru că, bătând cu maiul hainele, vitele se puteau “bate la picioare”³⁸. Primăvara, în zilele de joi și sâmbătă se socotea că nu e bine să se spele hainele cu maiul, căci va bate “ghiață”³⁹. În zilele de joi de la Paști până la Rusalii “nu se coace pâinea că se aprinde casa, nici haine nu se lau în acea zi”⁴⁰, probabil pentru că trebuia făcut foc pentru încălzirea apei. În “vinerile din postul Paștelui femeile nu lucrează în casă, nu torc, nu cos, nu coc, nu spală, fiindcă zic că e rău”⁴¹. La fel este consemnat în 1900, când se credea că nu doar vineri, ci și marți nu se țese, nu se coace, nu se spală rufe⁴², dar era voie să se la (să se spele pe păr)⁴³. Aceste interdicții se pot explica conform principiul magic *similia similibus curantur*, astfel încât consecințele spălării hainelor ar fi aceleași cu ale coptului pâinii sau ale torsului, care sunt interzise prin excelență vinerea. Iarna hainele se uscau în casă, în apropierea sobei, a vetrei⁴⁴.

²⁹ Aurel Moțica, *Monografia comunei Cărpinet, județul Bihor*, anul 1967, p. 81-82: micul dejun este numit prânz.

³⁰ Informație de teren, Neica Traian, Neica Irina, Porcar Maria. Chiar și duminica femeile mergeau la biserică abia după ce terminau de preparat mâncarea, pe când bărbații lor ajunseseră demult la slujbă.

³¹ Nicolae Cucu, *op. cit.*, p., 68-69; informație de teren, Marta Ileana

³² Traian Mârza, *Cântecul ceremonial al clăcii de tors din partea de nord a Munților Apuseni*, în *Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei*, 1968/1970, Cluj, 1971, . 340

³³ Nicolae Cucu, *op. cit.*, p. 15 ; informație de teren, Gherman Ecaterina, Boț Floare, Pălcuț Floare

³⁴ Valer Butură, *op. cit.* p. 391

³⁵ Informație de teren, Brișcan Rozalia

³⁶ Informație de teren, Gherman Ecaterina

³⁷ *Ibidem*

³⁸ Aurel Moțica, *op. cit.*, p. 126

³⁹ Maria Bocșe-Călugăru, *Obiceiuri agrare pe Valea Crișului Negru (subzona Tinca)*, în *Zilele folclorului bihorean*, vol. IV, Oradea, 1974, p. 112

⁴⁰ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011412

⁴¹ Aurel Moțica, *op. cit.*, p. 126

⁴² Vasile Sala, *Credințe, Eresuri. Obiceiuri. De la Beiuș și Vașcău în Bihor*, în *Familia*, 1900, nr.8, p.90-91

⁴³ Gheorghe Pavelescu, *op. cit.*, p. 106

⁴⁴ Maria Bocșe, *Țara Bihariei. Arta tradițională românească*, Ed. Treira, Oradea, 2001, p. 85 ; Răspuns la chestionarul II, *Casa*, caietele: 383, 386, 386/a, 387, 388, 389,390, 392, 393 întrebarea III/314, Arhiva

Când se fierbeau hainele se făcea foc afară, în curte, ceea ce pentru copii era un prilej de bucurie pentru că se puteau juca cu bețe aprinse, transformând ziua de muncă grea într-o zi veselă, în care se mai putea chiar și mânca ceva deosebit - știuleți de porumb și cartofi fripiți⁴⁵.

Casa trebuia ținută curată pentru că cinstea casei era dată de către femeie, după cum se și spunea: “muirea cea curată / ‘și face cinste la casă... / iară cea puturoasă / face-ți casa rușinoasă”⁴⁶. Din documentarea întreprinsă observăm că femeia harnică își accepta muncile specifice cu seninătate și naturalețe. “Apoi, era vatră, nu era podită și vatra aceea o măturam în tăta zî și-o udam, că se făcea purici, dacă n-o udam. Da’ ce curățenie trăbuia făcută, că doar erau numa’ două paturi și le așterneam, geamu-l ștergeam când era murdar, masa iar o ștergeam, că doar mâncam pă ea, iar dă văruiț, văruiam și la Crăciun și la Paști, dacă stăteam vara-n casă, dacă nu stăteam vara în casă, ci numa’ la bucătărie, la aia dă lângă grajd, atunce nu văruiam numa’ la Paști, că se ținea curățenia. D-apoi nu era așe mult că doar așterneai două paturi, ștergeai masa și măturai și era curățenia gata, în fiecare zăuă!”⁴⁷. Văruierea casei revenea tot femeii “că doar nu era tavanuri mai-nainte, ci numai păreții, ca amu, numa’ păreții îi văruiam și era ușor, că aveam o botă lungă ce-o puneam pă măsurău, că așe-i zicem, și-l rugam pă bărbat să șteargă podelele (grinzile), că erau afumate, erau urâte, așe negroaie. Și el se urca p-un scaun, ori pă masă și le spăla și gata era curățenia. După văruiț murluiam vatra, aduceam un pic de pământ, îl înmuim și ca să-i dăm culoare, îți dai seama ce miros putea fi, că aduceam bălegar, și ținea mai bine, parcă nu era atâta praf. Înnoiam și vatra. Până era ud mirosea, după aia nu. De câte ori se murdărea vatra, ori era urâtă o curățam așa”⁴⁸. Casa, atât în interior cât și în exterior, se văruiua cel puțin o dată pe an, după cum am văzut, dar exista și obișnuința de a se vărui mai des⁴⁹. În varul pentru exterior se adăuga *mierăială*, pentru obținerea culorii albastre⁵⁰. *Mierăială* (albăstreală) se folosea și pentru albitul hainelor, iar dacă femeia era nepricepută și albăstrea prea tare hainele, era luată în derădere. Curățenia în casă continua cu spălarea ușilor, ferestrelor⁵¹, care nu întotdeauna erau vopsite⁵². Vatra casei se stropea cu apă și se mătura zilnic, iar când era necesar se murluia, adică se așeza un strat

Institutului de Lingvistică „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca (în continuare: Răspuns la chestionarul II, Casa, caietul ..., întrebarea ...)

⁴⁵ Nicolae Cucu, *Răzbind prin ani* (1930-2000), Oradea, 2000, (manuscris), p. 25-26. La fel se întâmpla și când se fierbea țuica

⁴⁶ Răspuns la chestionarul II, Casa, caietul 393, întrebarea 68

⁴⁷ Informație de teren, Gherman Ecaterina

⁴⁸ *Ibidem*

⁴⁹ Răspuns la chestionarul II, Casa, caietele: 383, 386, 386/a, 387, 388, 389, 390, 392, 393, întrebarea 376

⁵⁰ *Ibidem*, caietele: 383, 386, 386/A, 387, întrebarea 378

⁵¹ Informație de teren, Boț Floare

⁵² Răspuns la chestionarul II, Casa, caietele: 383, 392, întrebarea 385

subțire de lut⁵³. În casele oamenilor mai bogați vatra era înlocuită cu dușumeaua care se spăla cu leșie, la care se adăugau paie de grâu ca să o îngălbenească⁵⁴. În încăperile cu dușumea se puna *procouț* (preș țesut cu resturi din haine vechi)⁵⁵.

Curățenie radicală în casă și în curte se făcea înainte de sărbători, în special în postul Paștelui⁵⁶. Curățenia din casă se continua în curte, în ogradă, la stradă; la această *operațiune* participau membrii familiei de ambele sexe, dovedind adâncă înrădăcinare în mental a spiritului de purificare, ce însoțește perioada de post⁵⁷ premergătoare mării sărbători creștine a Învierii Domnului. Din Joia Mare, bărbații nu mai mergeau la câmp, ci rămâneau acasă să facă curățenie în curte, să repare gardurile, să le ajute pe femei, aducându-le apă, tăind lemne, înjunghiind miei etc⁵⁸. Dar purificarea omului, a casei, a grădinii sunt *rânduieii* necesare pentru întâmpinarea oricărei sărbători⁵⁹ și pentru trecerea omului din timpul și modul de viață cotidian, în cel sărbătoresc⁶⁰.

Curățarea casei, a hainelor, a corpului în timpul Postului Mare amplificau purificarea interioară obținută prin alimentația specifică și prin comportamentul evlavios⁶¹.

Preocuparea pentru curățenie era mult mai evidentă în casele unde erau fete mari de măritat, acolo pardoseala casei “se lipește mai des și se mătură vatra casei ca să nu-i meargă <hulă rea fetei>”⁶², se văruia în casă mai des sau se vopsea pe la fereastră cu albastru, verde ori galben sau se ținea “o orânduială mai bună”⁶³. Deprinderea de a face curat, de a deveni bune gospodine, unele femei o dobândeau ca servitoare în casele maghiarilor din oraș⁶⁴. Casele acestora se deosebeau de casele românilor prin mărime, înălțime, luminozitate și curățenie (“românii se mulțumesc a face curățenie la Paști și la Crăciun”⁶⁵) și erau mai luminoase. Explicând deosebirea dintre casele noastre și cele ale maghiarilor o informatoare afirmă: “mujerile lor nu erau așa muncite ca noi, că mujerile lor stăteau acasă numa’ și casele lor erau mai

⁵³ *Ibidem*, caietele: 383, 388, 389, întrebarea 198; Toma Mărăscu, *Monografia comunei Sudrișiu, județul Bihor*, Beiuș, 1934, p. 34

⁵⁴ Răspuns la chestionarul II, Casa, toate caietele din Bihor, întrebările: 197, 205

⁵⁵ *Ibidem*, toate caietele din Bihor, întrebarea 206

⁵⁶ Ioan Mășcaș, *op. cit.*, p. 192-194

⁵⁷ Informație de teren, Gherman Ecaterina

⁵⁸ S. Fl. Marian, *op. cit.*, vol. II, p. 122-124

⁵⁹ Ernest Bernea, *op. cit.*, p. 202-203

⁶⁰ Paul Drogeanu, *Cinci perifrize despre obicei și sărbătoare*, în *Revista de etnografie și folclor*, tom 28, nr. 1, București, 1983, p. 62-66

⁶¹ Ofelia Văduva, *Pași spre sacru. Din etnologia alimentației românești*, Ed. Enciclopedică, București, 1996, p. 103-107

⁶² Răspuns la chestionarul II, Casa, caietul 388, întrebarea 205

⁶³ *Ibidem*, toate caietele din Bihor, întrebarea 384

⁶⁴ Informație de teren, Petruș Elena

⁶⁵ Răspuns la chestionarul II, Casa, caietul 385, întrebarea 28

curate, făceau curat, făceau mâncare, altfel de mâncare, că știau pregăti mai bine ca noi și trăiau mai bine ca noi”⁶⁶. Cu timpul, în localitățile cu structură etnică mixtă româno-maghiară am constatat în rândul româncelor grija pentru curățenie, pentru că au preluat exemplul maghiarelor.

În credința populară există interdicții legate de curățenie. Se spunea că atunci “când mergi cu negoț la târg nu e bine să mături casa în acea zi, iar după ce bărbatul a plecat cu vitele la târg să se măture de la ușă către masă ca să nu iasă norocul din casă”⁶⁷.

Rolul femeii este, prin urmare, doar în aparență secundar, ea fiind de fapt egala bărbatului, ceea ce el acceptă în mod tacit, pentru că ea este cea cu care se sfătuiește și tot ea este cea care îl ajută și în muncile specifice masculine.

Muncile casnice sunt cotidiene, în special gătitul, ele fiind efectuate și în zilele în care femeia își ajută bărbatul la muncile câmpului.

Lista informatorilor:

- Boț Floare, n.1921, Fânațe, analfabetă; anchetă realizată în martie 1995
 Brișcan Rozalia, n. 1931, Oradea, refugiată în Gurbediu; anchetă realizată în noiembrie 2000
 Gherman Ecaterina, n. 1938, Bratca, 366; anchetă realizată în iulie 2000
 Macavei Teodor, n. 1928, Finiș, 384; anchetă realizată în septembrie 1994
 Neica Traian, n.1919, Fânațe, nr. 211
 Neica Irina, n. 1927, Fânațe, nr. 211
 Pălcuț Floare, n. 1926, Finiș, nr. 204, 7 clase
 Petruț Elena, n. 1929, Finiș
 Porcar Maria, n. 1920, Sărând, nr. 186; anchetă realizată în decembrie 2000

⁶⁶ Informație de teren, Gherman Ecaterina

⁶⁷ Arhiva Institutului de Folclor, Cluj-Napoca, 011364